

CZU: 343.326(478)

SCOPUL ȘI MOTIVUL INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA art.278 CP RM (ACTUL TERRORIST)

Violeta M. COJOCARU

Universitatea de Stat din Moldova

În prezentul studiu sunt supuse analizei semnele secundare ale laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.278 CP RM (actul terorist). Se demonstrează că la săvârșirea actelor teroriste făptuitorul poate tinde spre realizarea unor finalități atât de natură politică, cât și apolitică (de exemplu, spre realizarea unor țeluri de sorginte religioasă, culturală etc.). Se argumentează că intimidarea populației unui stat sau a unei părți din ea apare, în conjunctura art.278 CP RM, în postura de scop primar (inițial) al infracțiunii. În același timp, silirea unui stat, a unei organizații internaționale, a unei persoane juridice sau fizice să săvârșască sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni, precum și atragerea atenției societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului evoluează pe post de scop final. În context, se subliniază că intimidarea populației nu poate fi privită în calitate de finalitate de sine stătătoare. Se accentuează că, comparativ cu scopul infracțiunii, motivul nu constituie semn obligatoriu al actelor teroriste, nefiind stabilit expres în textul art.278 CP RM, precum și nici nu este dedus în mod implicit.

Cuvinte-cheie: *act terorist, intimidare, scop, motiv, idei politice și religioase, comisune, omisiune, stat, organizație internațională, persoană fizică sau juridică, orientare politică etc.*

PURPOSE AND REASONS FOR OFFENCES REFERRED TO IN art. 278 PC RM (TERRORIST ACT)

In this study there are analyzed the secondary signs of the subjective side of the offenses provided by art.278 PC RM (terrorist act). It is demonstrated that in committing terrorist acts the perpetrator may tend to achieve both political and apolitical finalities (for example, to achieve religious, cultural or other goals). It is argued that the intimidation of the population of a state or a part of it arises, in the context of art.278 PC RM, as the primary (initial) purpose of the offense. At the same time, forcing a State, an international organization, a legal or natural person to commit or refrain from committing any action and bringing society's attention to the perpetrator's political, religious or other ideas evolves on the post of final purpose. In the context, it is emphasized that intimidation of the population cannot be regarded as independent purpose. It is accentuated that, as compared to the purpose of the offense, the reason is not a mandatory sign of terrorist acts, as it is not expressly stated in the text of art.278 CP RM, and nor is it implicitly deduced.

Keywords: *terrorist act, intimidation, purpose, reason, political and religious ideas, commission, omission, state, international organization, individual or legal person, political orientation etc.*

Introducere

În cadrul prezentului perimetru de cercetare vom supune investigației *semnele secundare* ce desemnează latura subiectivă a infracțiunilor reunite sub denumirea de act terorist (art.278 CP RM [1]). *In concreto*, avem în vedere scopul și motivul infracțiunii. Preliminar, subliniem următoarele afirmații cu caracter general, dar utile pentru prezentul studiu, enunțate în doctrina de specialitate: „Motivul și scopul joacă un rol semnificativ la formarea vinovăției. Totodată, acestea au un caracter de sine stătător, de aceea nu trebuie confundate cu vinovăția. Pe de altă parte, motivul și scopul sunt organic legate între ele, în cele mai dese cazuri motivul fiind fundamentul scopului format” [2, p.171]. Se mai susține că când individul săvârșește cu voință orice faptă infracțională, aceste procese psihice se formează încă înainte de conceperea infracțiunii și continuă să-și exercite influența în tot cursul realizării ei fizice, nefiind posibilă săvârșirea unei infracțiuni intenționate fără ca subiectul ei să nu fi fost impulsivat de anumite imbolduri sau fără să dorească realizarea unor anume scopuri determinate deja [3, p.168]. În cele din urmă, susținem cele evocate în teoria dreptului penal cu privire la infracțiunile analizate: „Scopul apare în baza motivului. Motivul și scopul completează conținutul laturii subiective a actului terorist” [4, p.22]. *Generaliter*, scopul infracțiunii reprezintă rezultatul viitor spre care tinde persoana la săvârșirea infracțiunii [5, p.37], în timp ce motivul infracțiunii constituie imboldul interior, adică acea necesitate, dorință, pasiune, emoție, acel sentiment care determină persoana să săvârșască infracțiunea și îi dirijează voința în momentul săvârșirii ei [6, p.255].

Rezultate și discuții

1. Pentru început vom trece în revistă aspectele ce vizează *scopul* infracțiunilor reunite sub denumirea de act terorist. La o analiză atentă a textului de lege supus cercetării desprindem că scopul urmărit de făptuitor la realizarea actului terorist constituie semn secundar obligatoriu, având deci importanță la calificare potrivit art.278 CP RM. De aceea, au dreptate L.Ermakova și M.Komarova când afirmă: „Fără a identifica scopul urmărit de făptuitor la săvârșirea exploziei, incendiului sau a altor fapte socialmente periculoase, nu putem afirma cu certitudine despre existența unui act terorist. Determinarea scopului constituie premisa necesară pentru calificarea corectă a infracțiunii drept act terorist” [4, p.22].

Cu privire la modul de inserare a scopului infracțiunii în textul legii penale, în doctrină se enunță că acesta devine semn obligatoriu atunci când este prevăzut expres în dispoziția normei incriminatoare sau este dedus din natura juridică a infracțiunii [2, p.173]. Totodată, drept exemplu de scop prevăzut expres în dispoziția normei se invocă cazul art.278 CP RM [2, p.173]. Într-adevăr, legiuitorul a mers pe calea stipulării exprese în dispoziția normelor de la art.278 CP RM a finalităților urmărite de făptuitor la realizarea faptei infracționale. O asemenea tehnică legislativă facilitează procesul de interpretare și aplicare a legii penale, practicianului nefiindu-i atribuită sarcina suplimentară de a identifica scopul infracțiunii avut în vedere de legiuitor la momentul adoptării legii penale. La fel, inserarea explicită în dispoziția normei a scopului infracțiunii comportă aspecte pozitive în planul delimitării infracțiunilor prevăzute la art.278 CP RM de alte fapte similare.

În doctrină se subliniază că actele teroriste se săvârșesc pentru împiedicarea unor soluții pozitive adoptate la nivel internațional, statal, regional sau pentru producerea de stări de neliniște, nesiguranță, teamă, panică sau teroare în rândul populației, precum și în scopul de a determina autoritățile statale sau organizațiile internaționale să dispună, să renunțe sau să influențeze luarea unor decizii în favoarea entităților teroriste [7, p.24]. De asemenea, se enunță că persoana care săvârșește o infracțiune cu caracter terorist încearcă să influențeze asupra societății în întregime, să înspăimânte oamenii și să atragă asupra sa atenția societății [8, p.109].

În opinia lui D.M. Mineazev, la comiterea actelor teroriste făptuitorul urmărește, în exclusivitate, constrângerea reprezentanților puterii de stat, organizațiilor internaționale, persoanei fizice sau a grupurilor de persoane la săvârșirea sau la abținerea de la săvârșirea acțiunilor dictate de făptuitor [9, p.21]. Observăm că respectiva optică nu se pretează cadrului legal național. La concret, din textul art.278 CP RM desprindem următoarele finalități spre a căror realizare poate tinde făptuitorul:

- 1) intimidarea populației unui stat ori a unei părți din ea;
- 2) atragerea atenției societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului;
- 3) silirea unui stat, a unei organizații internaționale, a unei persoane juridice sau fizice să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni.

Precizăm că aceste finalități sunt caracteristice pentru toate infracțiunile prevăzute la art.278 CP RM, nu însă doar pentru cea consemnată la alin.(1) art.278 CP RM.

De menționat că până la adoptarea Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.136 din 19.06.2008 [10] (act prin care a fost modificat art.278 CP RM), atragerea atenției societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului nu figura în calitate de scop al infracțiunii. Odată cu adoptarea legii enunțate respectivul scop a fost inserat în textul art.278 CP RM. În același timp, prin legea sus-indicată s-a exclus un alt scop din dispoziția normei investigate – cel de subminare a securității publice, scop care a fost prevăzut în textul art.278 CP RM la momentul adoptării Codului penal al Republicii Moldova în redacția anului 2002.

În legislațiile unor state străine subminarea securității publice constituie și în continuare una dintre finalitățile obligatorii înscrise în dispoziția normelor ce incriminează actele teroriste (este cazul art.214 din Codul penal al Azerbaidjanului [11], art.217 din Codul penal al Armeniei [12], art.226 din Codul penal al Kârgâzstanului [13], art.255 din Codul penal al Kazahstanului [14], art.271 din Codul penal al Turkmenistanului [15], art.179 din Codul penal al Tadjikistanului [16] și art.258 din Codul penal al Ucrainei [17]).

Nu susținem asemenea poziții legislative. Suntem adepții punctului de vedere exprimat de legiuitorul moldav. În acest sens, considerăm oportună intervenția legiuitorului autohton exprimată în excluderea subminării securității publice din postura de scop al infracțiunilor reunite sub denumirea de act terorist. De vreme ce securitatea publică constituie valoarea socială fundamentală lezată prin comiterea actelor teroriste, subminarea acesteia se face ca inevitabilă atunci când făptuitorul deja recurge la acte de executare. Corect observă S.Grinko că provocarea exploziei, incendiului sau a altor acțiuni presupune lezarea securității publice [18, p.45].

Dar, așa cum subliniază, cu drept cuvânt, A.I. Rarog, realizarea faptei nu poate constitui scop în sine, ci mijloc pentru atingerea rezultatului final, ceea ce și reprezintă scop [19, p.71]. În esență, scopul reprezintă finalitatea spre care tinde făptuitorul. Este ceva viitor. Scopul poate să nu fie realizat, dar cele comise oricum vor forma componența actului terorist. În pofida acestui fapt, securitatea publică este lezată în toate cazurile. Mai mult, prezența unui asemenea semn în textul normei de incriminare implică operarea cu expresii tautologice la descrierea faptei infracționale. Nu poate actul terorist să constituie o atentare asupra securității publice prin subminarea securității publice. Tocmai de aceea, ne facem părtașii opiniei, potrivit căreia securitatea publică nu poate să evolueze în dublă postură de: a) obiect (valoare socială fundamentală) și b) finalitate (scop al infracțiunii) [20, p.113; 21, p.200]. Această constatare o face și L.Dumneanu: „Specificarea subminării securității publice în calitate de scop al actelor teroriste prezintă prin sine o tautologie tipică: dacă actele teroriste sunt situate în Capitolul „Infracțiuni contra securității publice și ordinii publice”, este clar că obiectul de atentare îl constituie securitatea publică, nefiind necesar a stabili că obiectul se suprapune cu scopul” [22, p.57]. Oportunitatea excluderii subminării securității publice din postura de scop al actului terorist a fost subliniată și de alți autori [23, p.21-22; 24, p.208].

În altă privință, în teoria dreptului penal se vehiculează ideea că actul terorist poartă, într-un fel sau altul, un caracter politic, făptuitorul urmărind scopul exercitării unei influențe asupra activității și deciziilor organelor puterii de stat sau a organizațiilor internaționale și liderilor lor politici [25, p.238]. Într-o manieră similară, M.N. Kopîlov și D.M. Mineazev relevă că actul terorist reprezintă o formă a violenței politice, care rezultă din scopul urmărit de făptuitor de a exercita o influență asupra statului ori asupra organizațiilor internaționale în direcția luării unor decizii [8, p.109]. La fel, M.Rusu susține că scopul final urmărit prin comiterea actului terorist este de natură politică [26, p.64]. La rândul său, Iu.S. Gorbunov enunță: „Practica actelor teroriste demonstrează că acestea comportă caracter politic. Din moment ce în actul terorist dispăre motivația politică (*a se citi* – scopul politic – *n.a.*), acest tip al violenței nu mai poate fi considerat act terorist. Când infracțiunile săvârșite nu au legătură cu exercitarea influenței asupra organelor puterii de stat întru menținerea controlului acestor organe, cele comise vor forma componența altor infracțiuni (de exemplu, a omorului intenționat, a șantajului, a răpirii persoanei etc.)” [27, p.40]. Ni se pare prea categorică această din urmă accepțiune, întrucât nu doar statul, ci și alte entități pot evolua pe post de destinatar al revendicărilor. De exemplu, în această postură pot apărea, inclusiv, organizațiile internaționale, persoanele fizice sau cele juridice. Și atunci ne întrebăm dacă orientarea politică a făptuitorului este ineluctabilă în cazul în care pe post de destinatar al revendicărilor apare persoana fizică sau cea juridică. Așadar, constatăm că în această ipoteză statul nu are nicio atribuție față de revendicările înaintate de făptuitor.

Suntem de acord că în cele mai dese cazuri actul terorist poartă conotații politice. Totuși, nu este exclus ca făptuitorul să urmărească atingerea unor finalități apolitice. De aceea, considerăm mai reușită poziția doctrinară, potrivit căreia activitatea teroriștilor se caracterizează prin faptul că aceasta se realizează, în primul rând, în vederea atingerii scopurilor politice [28, p.4; 29, p.105]. Terorismul, punctează M.F. Musaelean, poate fi considerat drept metodă de soluționare prin intermediul violenței a problemelor politice în lupta pentru putere. Cu toate acestea, actul terorist nu poate fi catalogat, în exclusivitate, la categoria infracțiunilor cu orientare politică [30, p.59]. Potrivit aceluiași autor, prin intimidare violentă făptuitorul poate urmări nu doar scopuri politice, ci și alte scopuri nu mai puțin importante [31, p.21]. Cu titlu de exemplu, dânsul remarcă posibilitatea făptuitorului de a urmări prin comiterea actului terorist realizarea unor finalități financiare [31, p.20]. Mai mult, caracterul de natură apolitică a finalităților spre a căror realizare tinde făptuitorul este conturat de însuși legiuitor atunci când a introdus în textul art.278 CP RM în calitate de scop al infracțiunii atragerea atenției societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului. Din conținutul acestei finalități se desprinde concluzia că făptuitorul poate tinde spre realizarea unor țeluri de sorginte religioasă, culturală etc.

După această digresiune, în continuare vom încerca să punctăm asupra aspectelor definitorii ale fiecărei din finalitățile urmărite de făptuitor la realizarea actului terorist inserate în textul art.278 CP RM.

1.1. Vom debuta cu *atragera atenției societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului*, ca fiind scopul cel mai proaspăt înscris în dispoziția art.278 CP RM. În plan comparat, o finalitate identică se regăsește în art.258 din Codul penal al Ucrainei. Cel mai probabil, acesta a și constituit modelul de inspirație legislativă pentru Republica Moldova. Despre oportunitatea inserării scopului „atragera atenției asupra unor idei” în calitate de semn constitutiv se menționează și în doctrina de specialitate [32, p.250].

În opinia lui M.Rusu, prin amenințarea cu săvârșirea actelor teroriste sau prin săvârșirea acestora se urmărește atragerea atenției opiniei publice interne sau internaționale asupra scopurilor urmărite de teroriști sau asupra modului de soluționare a problemelor conflictuale [26, p.67].

În esență, respectivul scop exprimă tendința făptuitorului de a scoate în evidență anumite viziuni ale sale care, de regulă, sunt contrare celor dominante într-o societate. Cu alte cuvinte, finalitatea enunțată implică manifestarea atitudinii făptuitorului concretizată în nerecunoașterea standardelor de viață ale unor sau altor membri ai societății, prin încercarea acestuia de a impune sau a accentua propriile standarde. Acestea pot fi de ordin politic, religios, cultural, social, economic etc. În acest sens, în doctrină se menționează că unele organizații teroriste de origine musulmană manifestă o atitudine negativă față de cultura occidentală, față de standardele și obiectivele creștinești, ceea ce alimentează tendința realizării actelor teroriste [33, p.35]. De asemenea, se observă o legătură simbiotică exagerată în cadrul unor asemenea grupări (organizații teroriste de origine musulmană) cu limba, cultura, simbolurile statale, spiritualitatea. Orice atentat asupra lor determină apariția fricii față de o totală catastrofă, ceea ce justifică folosirea oricărui mijloc pentru prevenirea acesteia [33, p.35].

1.2. Un alt scop inserat în textul art.278 CP RM îl formează *intimidarea populației unui stat ori a unei părți din ea*. Pentru început, menționăm că anterior respectiva finalitate urmărită de făptuitor la realizarea actelor teroriste avea următorul conținut: „intimidarea populației ori a unei părți din ea”. Ulterior, prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.60 din 07.04.2016 [34], cuvântul „populația” a fost substituit cu sintagma „populația unui stat”. Potrivit Notei informative [35] la Proiectul de lege [36] ce a stat la baza elaborării legii sus-indicate, „normele care reglementează infracțiunile de act terorist (art.278 CP RM) au fost amendate în sensul prevederii exprese a faptului că acțiunile incriminate de articolul numit vizează oricare populație, nu însă „populația”, așa cum prevede norma în vigoare”. Considerăm că o asemenea remaniere legislativă nu a contribuit cu nimic la perfecționarea cadrului incriminator supus analizei. Este clar de la sine că intimidarea poate viza atât populația Republicii Moldova, cât și a altor state străine; or, legea penală a Republicii Moldova apără nu doar drepturile și interesele cetățenilor săi, ci și ale străinilor sau ale apatrizilor. Prin urmare, pare a fi de prisos precizarea efectuată prin legea sus-enunțată.

În același registru, surprindem că pentru a fi aplicabil art.278 CP RM intimidarea poate viza un segment din populația unui stat, nu însă întreaga populație a statului respectiv. Asupra acestui aspect legiuitorul național a statuat în mod expres prin Legea RM nr.136/2008. Anterior, în textul art.278 CP RM se opera cu sintagma „intimidarea populației”. Similar legiuitorului moldav a procedat legiuitorul columbian, peruan, mexican, olandez, precum și cel australian, inserând în dispoziția normelor ce incriminează actele teroriste scopul intimidării unei părți din populație.

În altă privință, din textul art.278 CP RM se desprinde că fapta prejudiciabilă trebuie să provoace panică, frică. Din perspectivă comparată, în acord cu art.343 din Codul penal al Columbiei [37], pentru a fi în prezența actului terorist este necesar ca făptuitorul să provoace sau să mențină starea de frică sau teroare în rândul populației ori la un segment din aceasta. Același lucru poate fi evidențiat în cazul art.319 din Codul penal al statului Peru [38], precum și în cazul art.133 din Codul penal al Boliviei [39].

Cu privire la conținutul finalității supuse analizei, R.Simus notează: „Frica reprezintă una dintre principalele componente ale actului terorist, deoarece răspândirea fricii este mai importantă decât producerea de victime. Principiul terorismului nu este de a produce victime. Scopul nu este de a ucide cât mai multe persoane, ci de a instala frica, teroarea în cât mai multe persoane” [40, p.520]. După alți autori, intimidarea populației presupune tendința subiectului de a stimula apariția la un număr mare, nedeterminat de oameni a sentimentului de frică pentru viața, sănătatea și proprietatea lor sau a rudelor apropiate [41, p.64; 42, p.68; 43, p.16]. Așadar, intimidarea populației implică crearea unei frici, a unei panici în rândul membrilor societății.

În opinia lui T.B. Isaeva, prin săvârșirea actelor teroriste făptuitorul urmărește să intimideze populația într-o exercită influență asupra puterii de stat, astfel încât aceasta să ia unele decizii [44, p.9]. În dezvoltarea acestei idei, G.F. Bairak menționează că scopul actelor teroriste constă în intimidarea populației în vederea soluționării pozitive a sarcinilor ce stau în fața unei organizații teroriste concrete [45, p.19]. Tot așa și H.Gasser relevă că scopul actelor teroriste rezidă în provocarea unei frici și în crearea condițiilor care, în opinia făptuitorilor, ar contribui la atingerea țelurilor urmărite de ei [46, p.244]. La rândul său, B.V. Sidorov consemnează că scopul imediat al actelor teroriste îl reprezintă intimidarea populației, în calitate de metodă eficientă de

influențare psihică exercitată de făptuitor asupra organizației internaționale, asupra statului, asupra societății și structurilor sale, în vederea atingerii finalităților sale de bază [25, p.237].

Observăm că toate ideile sus-indicate converg spre constatarea că intimidarea populației unui stat sau a unei părți din ea apare, în conjunctura art.278 CP RM, în postura de scop primar (inițial) al infracțiunii. În același timp, silirea unui stat, a unei organizații internaționale, a unei persoane juridice sau fizice să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni, precum și atragerea atenției societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului evoluează pe post de scop final.

La aceeași concluzie ajunge S.V. Maksina când opinează: „Adevăratul scop (cel de bază) al actelor teroriste constă în influențarea asupra celor care pot lua o decizie sau alta în favoarea teroriștilor. Însă, intimidarea populației este un scop ajutător (intermediar) pentru atingerea scopului final, fiind în cele din urmă mijloc pentru realizarea scopului de bază” [47, p.14]. Pe aceeași undă se situează V.P. Emilianov, în opinia căruia intimidarea populației constituie scop inițial al actelor teroriste, în timp ce constrângerea statului, organizației internaționale, persoanei fizice sau juridice ori a unui grup de persoane la săvârșirea unor acțiuni concrete sau la abținerea de la săvârșirea acestora în interesele făptuitorilor și în dauna destinatarilor revendicărilor reprezintă scopul final [21, p.211]. În accepțiunea autorilor L.Ermakova și M.Komarova, „pentru realizarea scopului final este necesară realizarea celui intermediar. Doar prin intimidarea populației este posibilă realizarea scopului final – determinarea organelor puterii de stat să acționeze în direcția dorită de teroriști” [4, p.23]. Pe aceeași undă se află alți autori [48, p.14; 49, p.19; 22, p.57].

Într-adevăr, prin intimidarea populației sau a unei părți din ea făptuitorul tinde să faciliteze procesul de exercitare a unei influențe asupra unor factori decidenți, inclusiv asupra statului. În vederea satisfacerii cerințelor înaintate față de acești factori făptuitorul recurge la intimidarea populației. Frica creată în sânul societății este aptă să determine destinatarul revendicărilor să ia unele decizii sau să se abțină de la luarea lor. Iar acest lucru este cunoscut de făptuitori, de aceea aceștia și acționează asupra destinatarilor revendicărilor prin intermediul populației. În context, I.Richicinschi subliniază că cu cât mai tare se tem oamenii, cu atât mai mare este presiunea pe care teroriștii o pot exercita asupra statului [50, p.54].

Intimidarea populației evoluează pe post de mijloc în realizarea scopurilor dorite de făptuitor în procesul comiterii actelor teroriste. Mai exact, așa cum susține A.A. Mojegova, intimidarea populației apare pe post de scop intermediar [51, p.53]. La rândul său, A.A. Kiricenko accentuează că înspăimântarea populației reprezintă una dintre cele mai eficiente metode de atingere a scopului final urmărit de făptuitor la săvârșirea actelor teroriste [52, p.105].

În plan comparat, atestăm modele legislative din care poate fi desprinsă cu ușurință prezența scopului primar și a celui final. De exemplu, în conformitate cu art.100.1 din Codul penal al Australiei [53], constituie act terorist acțiunea săvârșită cu intenția (*a se citi* – cu scopul – *n.a.*) de a constrânge sau de a influența prin intimidare Guvernul Commonwealth-ului sau statul australian, statul străin sau o parte a statului australian ori a statului străin. Un exemplu similar îl conferă art.572 din Codul penal al Spaniei [54]. La concret, în corespundere cu articolul enunțat, făptuitorul trebuie să urmărească subminarea ordinii constituționale sau schimbarea gravă a securității publice ori să contribuie la realizarea acestor scopuri prin terorizarea locuitorilor unui oraș sau a membrilor unui grup social, politic sau profesional. De asemenea, în art.109 din Codul penal al Cubei [55] legiuitorul indică în calitate de scop al infracțiunii crearea fricii în sânul populației în vederea afectării securității statului. Prezența unui scop inițial și a unui final poate fi învederată și în cazul art.319 din Codul penal al statului Peru. În corespundere cu norma indicată, provocarea unei stări de anxietate, alarmă sau teroare reprezintă scop inițial (primar). Însă, respectiva stare din societate este creată sau menținută în vederea provocării unui haos sau perturbării grave a păcii publice ori pentru a afecta relațiile internaționale sau securitatea socială ori de stat (scopul final). În mod analogic, în conformitate cu art.139 din Codul penal al Mexicului [56], făptuitorul săvârșește actele teroriste pentru a produce alarmă, frică sau teroare în rândul populației în vederea subminării securității naționale sau pentru a exercita o presiune asupra autorităților ori asupra unei persoane. Nu în ultimul rând, potrivit art.421-1 din Codul penal al Franței [57], constituie acte teroriste faptele prejudiciabile comise intenționat prin intimidare sau teroare în scopul perturbării serioase a ordinii publice. Observăm că intimidarea sau teroarea constituie finalități primare, în timp ce perturbarea ordinii publice – scop final. De asemenea, remarcăm că făptuitorul nu poate tinde spre realizarea celei din urmă finalități fără a recurge la intimidarea populației sau la crearea terorii în rândul societății.

În cele din urmă, conchidem că intimidarea populației nu poate fi privită în calitate de finalitate de sine stătătoare. De fiecare dată, făptuitorul intenționează să intimideze populația în vederea realizării unor finalități

mult mai îndepărtate. Or, după cum subliniază, cu drept cuvânt, O.V. Gavrilova, frica nu este creată de dragul fricii, ci în alte scopuri [58, p.88]. E puțin probabil ca făptuitorul să tindă spre exercitarea unei simple intimidări asupra populației unui stat sau a unei părți din ea fără să urmărească realizarea unui obiectiv final, întrucât intimidarea populației nu constituie un scop în sine. Săvârșind acte teroriste făptuitorii urmăresc ceva mai mult decât intimidarea populației. Mult mai fezabile par ipotezele intimidării populației în vederea silirii unui stat, a unei organizații internaționale, a unei persoane juridice sau fizice să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni, precum și în scopul de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului. De aceea, susținem cele evocate de S.V. Maksimov: „Simpla intimidare nu poate constitui scopul. Intimidarea populației reprezintă o etapă în atingerea scopului final, constituind de fapt metoda de atingere a acestuia” [48, p.14]. Potrivit aceluiași autor, scopul inițial are importanță ajutătoare, iar pentru calificarea corectă a actelor teroriste importanță juridico-penală comportă, inclusiv, determinarea scopului final [48, p.14]. În mod analogic, M.M. Galacieva menționează că prin crearea unei frici în sânul societății poate fi atins scopul final urmărit de făptuitor la săvârșirea actelor teroriste [59, p.75]. În același fogaș, B.V. Sidorov și V.G. Kirșin menționează că tendința făptuitorului de a instala frica, teama în rândul populației are drept obiectiv atingerea scopurilor sale antisociale [29, p.105].

În același timp, este imposibilă realizarea actului terorist fără intimidarea populației sau a unei părți din ea. De fapt, crearea panicii, fricii, anxietății în rândul populației constituie una dintre trăsăturile esențiale ale actului terorist. Cu privire la acest aspect, Z.Ș. Matcianova evidențiază, *inter alia*, în calitate de trăsătură fundamentală a actului terorist, crearea intenționată a unei panici în sânul societății [60, p.12]. După alți autori, una dintre particularitățile actelor teroriste constă în faptul că acestea creează în rândul populației sentimentul de frică și nesiguranță, determinat de influența unei violențe crude și organizate [63, p.492-493]. Se mai susține că crearea ambianței de frică reprezintă esența exprimării actului terorist, dar nu scopul final [4, p.24]. Cu privire la acest aspect, R.I. Mocanu punctează: „Provocarea temerii în rândul populației este la fel de importantă ca și reușita atentatelor. În general, comiterea oricărei fapte penale grave, odată ajunsă la cunoștința altor persoane, produce o emoție negativă sau chiar un sentiment de insecuritate, însă în cazul actelor teroriste se urmărește în mod intenționat răspândirea unui sentiment de teamă accentuată. Spaima nu este doar un produs adiacent faptei, ci un element esențial urmărit de făptuitor” [62, p.167]. În fine, după M.Atanasiu și F.Repez, una dintre condițiile atribuirii unei infracțiuni la categoria actelor teroriste rezidă în urmărirea diseminării unui efect psihologic de teroare în rândul maselor [63, p.33].

Așadar, provocarea fricii în rândul societății ține de esența actului terorist. Pe cale de consecință, nu constituie act terorist fapta prejudiciabilă săvârșită care nu este în stare să producă temere în societate. O atare faptă prejudiciabilă este susceptibilă de încadrare potrivit unei alte norme de incriminare, decât în corespundere cu cele prevăzute la art.278 CP RM.

Din cele indicate *supra* desprindem că pentru a fi în prezența infracțiunilor reunite sub denumirea de act terorist nu este suficient ca făptuitorul să fi urmărit atragerea atenției societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului ori silirea unui stat, a unei organizații internaționale, a unei persoane juridice sau fizice să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni. Este necesar ca respectivele finalități să fie urmărite prin tendința făptuitorului de a intimida populația statului sau o parte din ea. Cu alte cuvinte, una dintre cele două finalități de bază trebuie să fie precedată de intimidarea populației unui stat sau a unei părți din ea. Tocmai cea din urmă finalitate acordă făptuitorului posibilitatea realizării obiectivelor finale. O atare finalitate determină specificul victimelor actelor teroriste. Și tot această finalitate servește ca punct de plecare în identificarea obiectului de atentare al infracțiunilor reunite sub denumirea de act terorist.

Pe o poziție diferită se situează A.V. Rostokinski, în opinia căruia există posibilitatea practică ca scopul infracțiunii să fie atins în lipsa unei intimidări a populației sau a unei părți din ea, fapt ce nu exclude caracterul terorist al atentatului (de exemplu, amenințarea cu omor, inclusiv a persoanelor apropiate, poate fi transmisă direct și confidențial persoanei de care depinde realizarea revendicărilor înaintate de făptuitor) [64, p.37]. Nu susținem un asemenea punct de vedere, întrucât este în disonanță cu natura juridică a actelor teroriste. În special, acesta contrazice tezele noastre (sprijinite prin argumente) reliefate *supra*, pe marginea obiectului infracțiunilor investigate și a modului de săvârșire a acestor fapte. La concret, mai sus am demonstrat că modul public de acționare al făptuitorului constituie semn obligatoriu al infracțiunilor prevăzute la art.278 CP RM. De asemenea, am arătat că prin comiterea actelor teroriste în plan principal sunt lezate relațiile sociale ce se află în derivație organică cu securitatea publică. Plus la aceasta, am argumentat că pe post de victime ale

actelor teroriste pot evolua doar persoanele privite ca membri neconcretizați ai societății. În cele din urmă, considerăm că în exemplul oferit de A.V. Rostokinski lipsește obiectul de atentare specific actului terorist (secundat de victima specifică a unor asemenea acte), precum și modul public de acționare al făptuitorului. Iar acest lucru este rodul catalogării intimidării populației în calitate de scop cu caracter alternativ. În realitate, orice act terorist are drept efect intimidarea populației. De aceeași părere este L.Dumneanu, care afirmă că intimidarea populației constituie finalitate obligatorie, nu însă alternativă [22, p.58].

În lipsa intimidării populației nu putem atesta lezarea securității publice drept valoare socială fundamentală. La fel, lipsa intimidării populației denotă lipsa modului public de acționare al făptuitorului. În consecință, cele comise nu pot cădea sub tiparul art.278 CP RM.

Suplimentar, consemnăm că tocmai intimidarea populației conferă actelor teroriste fizionomie distinctă în raport cu alte fapte infracționale similare. În acest context, Iu.M. Antonian punctează: „Scopuri diferite pot fi urmărite în cazul atentării asupra reprezentanților puterii de stat sau asupra reprezentanților politici, colaboratorilor organelor de drept sau asupra simplilor cetățeni atunci când sunt distruse fabrici, uzine, comunicațiile întreprinderilor sau realizate alte acțiuni similare, dar despre terorism se poate vorbi doar atunci când intenția făptuitorului este îndreptată spre intimidare. Această caracteristică de bază permite delimitarea actelor teroriste de alte infracțiuni asemănătoare” [65, p.8]. În cele din urmă, ajungem la concluzia că intimidarea populației este inerentă infracțiunilor prevăzute la art.278 CP RM.

În altă privință, nu are relevanță la încadrare potrivit art.278 CP RM dacă prin intimidarea populației statului sau a unei părți din ea făptuitorul urmărit doar să atragă atenția societății asupra ideilor sale politice, religioase ori de altă natură și/sau să silească un stat, o organizație internațională, o persoană juridică sau fizică să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni. Urmărirea unui singur obiectiv sau a ambelor poate conta doar în planul aplicării pedepsei penale.

În definitivă, constatăm că intimidarea populației unui stat sau a unei părți din ea constituie o finalitate primară (inițială) în procesul comiterii actelor teroriste, nu însă un obiectiv final. În același timp, respectiva finalitate constituie semn obligatoriu. Este obligatoriu ca făptuitorul să urmărească intimidarea populației unui stat sau a unei părți din ea. În lipsa unui asemenea scop, făptuitorul nu poate tinde spre realizarea scopului final. Acest lucru nu rezultă din textul art.278 CP RM. De aici se desprinde că intimidarea populației unui stat sau a unei părți din ea formează, în mod alternativ, una dintre finalitățile urmărite de făptuitor. Mai mult, se observă că respectiva finalitate apare pe post de scop final, nu însă inițial (primar). În ce ne privește, considerăm că aceste constatări rezultate din conținutul art.278 CP RM sunt contrare esenței juridice pe care o comportă actele teroriste. În vederea remedierii situației legislative existente, sugerăm efectuarea unor remanieri în dispoziția normei de la alin.(1) art.278 CP RM, astfel încât intimidarea populației unui stat sau a unei părți din ea să formeze scop inițial (primar), dar obligatoriu, iar celelalte două finalități să apară pe post de țeluri finale, cu caracter alternativ. *In concreto*, avansăm propunerea *de lege ferenda* ca expresia „dacă această faptă este săvârșită în scopul de a intimida populația unui stat ori o parte din ea, de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului sau de a sili un stat, o organizație internațională, o persoană juridică sau fizică să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni” să fie substituită prin locuțiunea „dacă această faptă este săvârșită pentru a intimida populația unui stat ori o parte din ea, cu scopul de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului sau de a sili un stat, o organizație internațională, o persoană juridică sau fizică să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni”.

1.3. În continuare vom supune analizei *silirea statului, organizației internaționale, persoanei juridice sau fizice să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni* în calitate de finalitate urmărită de făptuitor în procesul comiterii infracțiunilor prevăzute la art.278 CP RM. În doctrină se arată că constrângerea statului, organizației internaționale, persoanei juridice sau fizice la săvârșirea unor acțiuni (inacțiuni) dorite de făptuitor constituie scopul principal al infracțiunilor reunite sub denumirea de act terorist [66, p.56].

În vederea analizei finalității indicate, *ab initio*, consemnăm că până la adoptarea Legii RM nr.136/2008, dispoziția normei de la alin.(1) art.278 CP RM, în ce privește finalitatea pusă în discuție, avea următorul conținut: „impunerea autorităților publice sau persoanelor fizice anumite decizii”. Remarcăm că noul cadru legal comportă unele avantaje în raport cu cel vechi. În primul rând, a fost lărgit cercul destinatariilor revendicărilor înaintate de făptuitor. Astfel, dacă anterior în această postură putea evolua doar persoana fizică, precum și statul în persoana autorităților publice, apoi, în acord cu noul cadru incriminator, pe post de desti-

natar pot să apară, suplimentar, organizația internațională, precum și persoana juridică. În al doilea rând, s-a impus mai multă claritate în ceea ce privește forma de manifestare a conduitei destinatarului revendicărilor la a cărei realizare acesta este silit. La concret, s-a statuat că aceasta poate lua atât forma unui comportament activ, cât și a unui pasiv.

Din perspectivă comparată, în legislațiile penale ale statelor străine surprindem diferite poziții în ceea ce privește tipul subiectului pasibil să apară pe post de destinatar al revendicărilor înaintate de făptuitor. De exemplu, în acord cu art.139 din Codul penal al Mexicului, în calitate de destinatar al revendicărilor poate să apară autoritatea publică sau persoana fizică.

În conformitate cu art.214 din Codul penal al Azerbaidjanului, art.226 din Codul penal al Kârgâzstanului, art.88 din Codul penal al Letoniei [67], §237 din Codul penal al Estoniei [68], art.205 din Codul penal al Federației Ruse [69], § 278c din Codul penal al Austriei [70], art.169 din Codul penal al Croației [71], secțiunea 311 din Codul penal al Cehiei [72], secțiunea VI din Capitolul 34(a) „Infrațiuni teroriste” din Codul penal al Finlandei [73], art.328A din Codul penal al Maltei [74], secțiunea 83a din Codul penal al Olandei [75], secțiunea 147 din Codul penal al Norvegiei [76], art.323 din Codul penal al Georgiei [77], art.255 din Codul penal al Kazahstanului, art.108a din Codul penal al Bulgariei [78], art.230 din Codul penal al Albaniei [79], §114 din Codul penal al Danemarcei [80], art.100a din Codul penal al Islandei [81], art.314 din Codul penal al Ungariei [82], art.447 din Codul penal al Muntenegrului [83], art.201 din Codul penal al Bosniei și Herțegovinei [84], art.391 din Codul penal al Serbiei [85], §20. (20) din Capitolul XIV „Înțelesul unor termeni” din Codul penal al Poloniei [86], precum și cu art.108 din Codul penal al Sloveniei [87], pe post de destinatar al revendicărilor apare statul, inclusiv statul străin, precum și organizația internațională.

Într-o altă accepțiune (mult prea restrictivă), doar statul poate figura în calitate de destinatar al revendicărilor înaintate de făptuitor. Este cazul art.271 din Codul penal al Turkmenistanului, art.179 din Codul penal al Tadjikistanului, art.289 din Codul penal al Republicii Belarus [88], art.217 din Codul penal al Armeniei.

Un alt grup de state au îmbrățișat o poziție similară cu cea a legiuitorului moldav, prescriind în calitate de destinatar al revendicărilor statul, organizația internațională, persoana fizică, precum și cea juridică. Aici evidențiem: art.155 din Codul penal al Uzbekistanului [89], art.419 din Codul penal al Slovaciei [90], precum și art.258 din Codul penal al Ucrainei.

În ce ne privește, susținem poziția celor din urmă legiuitori. Lărgirea cercului de subiecți constrânși de făptuitor în direcția luării unor decizii favorabile nu poate să comporte decât un aspect pozitiv. În principal, acest lucru reduce șansa făptuitorului de a evita răspunderea penală pentru comiterea actului terorist.

În doctrina rusă este criticată poziția legiuitorului rus de a indica doar statul și organizația internațională în calitate de destinatar al revendicărilor. În opinia lui V.P. Aliohin, persoana fizică sau persoana juridică poate apărea cu ușurință în postura de destinatar al revendicărilor (de exemplu, oamenii politici, businessmenii) [91, p.13]. De asemenea, S.M. Ivliev se întreabă cu nedumerire de ce legiuitorul rus nu a introdus persoana juridică în calitate de destinatar al revendicărilor, deși o atare entitate figurează în această postură în legislațiile penale ale mai multor state străine, precum și în unele instrumente juridice internaționale [24, p.209]. Într-adevăr, nu doar statul și organizația internațională pot fi supuse influenței psihice exercitate prin intimidarea populației, ci și persoana fizică sau chiar cea juridică. Important e ca aceste entități să fie apte de a realiza acțiuni favorabile pentru făptuitor sau de a se abține de la realizarea unor acțiuni defavorabile pentru făptuitor. În caz contrar, făptuitorul nici nu ar recurge la exercitarea unor presiuni asupra acestora apelând la intimidarea populației prin provocarea exploziei, incendiului etc.

În alt context, reiterăm că, în acord cu dispoziția art.278 CP RM, obiectul influenței exercitate de făptuitor asupra statului, organizației internaționale, persoanei fizice sau juridice îl formează săvârșirea unei acțiuni sau abținerea de la săvârșirea vreunei acțiuni. Cu alte cuvinte, făptuitorul poate constrânge entitățile sus-numite fie la manifestarea unui comportament activ, fie la manifestarea unui comportament pasiv. În cazul primei ipoteze făptuitorul urmărește ca statul, organizația internațională, persoana fizică sau cea juridică să îndeplinească unele acțiuni din care acesta va trage folos. În cea de a doua ipoteză făptuitorul tinde să beneficieze de acel folos prin silirea entităților indicate să se rețină de la realizarea unor acțiuni ce sunt în defavoarea acestuia.

În plan comparat, în majoritatea statelor, normele de incriminare similare celor prevăzute la art.278 CP RM stabilesc că obiectul constrângerii statului, organizației internaționale etc. poate viza atât realizarea unor acțiuni, cât și abținerea de la realizarea acestora (este cazul art.323 din Codul penal al Georgiei, art.258 din Codul penal al Ucrainei, art.88 din Codul penal al Letoniei, art.108a din Codul penal al Bulgariei, art.230 din

Codul penal al Albaniei, art.100a din Codul penal al Islandei, art.314 din Codul penal al Ungariei, art.328A din Codul penal al Maltei, art.83a din Codul penal al Olandei, art.169 din Codul penal al Croației etc.). În legislația unor state însă, obiect al influenței exercitate îl poate forma doar realizarea unor acțiuni, adică manifestarea unui comportament activ (este cazul art.214 din Codul penal al Azerbaidjanului, art.217 din Codul penal al Armeniei, art.226 din Codul penal al Kârgâzstanului, art.255 din Codul penal al Kazahstanului, art.271 din Codul penal al Turkmenistanului, art.179 din Codul penal al Tadjikistanului, precum și al art.289 din Codul penal al Republicii Belarus).

În legislația altor state, obiect al constrângerii îl poate forma nu doar realizarea unor acțiuni sau omiterea îndeplinirii acestora, ci și tolerarea realizării anumitor acțiuni. De exemplu, în conformitate cu secțiunea 83a din Codul penal al Olandei, în procesul săvârșirii actului terorist făptuitorul poate urmări constrângerea autorităților publice sau a organizațiilor internaționale să facă sau să tolereze ceva ori să se abțină de la efectuarea unor acțiuni. Același lucru sesizăm în cazul secțiunii 311 din Codul penal al Cehiei, precum și al secțiunii 147 din Codul penal al Norvegiei. În opinia noastră, o asemenea stipulare pare a fi de prisos; or, tolerarea unui comportament de către destinatarul revendicărilor implică automat abținerea acestuia de la realizarea unor acțiuni pe care în mod normal trebuia să le facă, de omiterea cărora beneficiază făptuitorul.

1.4. În altă privință, consemnăm că alte finalități decât cele sus-indicate nu pot fi urmărite de făptuitor la săvârșirea actelor teroriste. În caz contrar, cele comise nu pot fi încadrate potrivit uneia dintre normele prevăzute la art.278 CP RM, ci, eventual, potrivit altor norme de incriminare. *Supra* am și menționat că scopul infracțiunii permite delimitarea faptelor prejudiciabile prevăzute la art.278 CP RM de alte fapte similare. Cu acest prilej, în literatura de specialitate se relevă: „Semnele secundare ale laturii subiective pot servi drept criteriu de delimitare a componentelor de infracțiune similare. Spre exemplu, *inter alia*, scopul constituie criteriu de delimitare a diversiunii (art.343 CP RM) de actul terorist (art.278 CP RM). Astfel, dacă în cazul diversiunii făptuitorul săvârșește o explozie, un incendiu în scopul slăbirii bazei economice și a capacității de apărare a țării, atunci, în cazul actului terorist, aceste acțiuni sunt săvârșite în alt scop, și anume: în scopul de a intimida populația ori o parte din ea, de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului sau de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni” [2, p.175]. În același context, H.S. Safarov punctează că deosebirea dintre actele teroriste și actele de diversiune se face, în principal, în funcție de conținutul intenției și de caracterul scopului urmărit de făptuitor [92, p.19]. În dezvoltarea ideii privind delimitarea actelor de diversiune de infracțiunile prevăzute la art.278 CP RM, G.Cojanu enunță: „Cea mai relevantă linie de demarcație dintre actele de diversiune și actele teroriste rezidă în semnul secundar obligatoriu al laturii subiective – scopul infracțiunii. Astfel, în acord cu dispoziția art.278 CP RM, actele teroriste pot fi comise în prezența unuia dintre următoarele scopuri: 1) intimidarea populației ori a unei părți din ea; 2) atragerea atenției societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului; 3) silirea statului, organizației internaționale, a persoanei juridice sau fizice să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni. Dimpotrivă, dispoziția art.343 CP RM discerne două scopuri interdependente: unul principal și unul subsidiar. Slăbirea bazei economice și a capacității de apărare a țării este țelul principal al infracțiunii de diversiune” [93, p.117]. De aici rezultă că actul terorist este incompatibil cu urmărirea de către făptuitor a scopului de slăbire a bazei economice și a capacității de apărare a țării. Din aceste rațiuni nu putem achiesa la punctul de vedere exprimat de A.G. Bezverhov, potrivit căruia prin săvârșirea actelor teroriste făptuitorul urmărește crearea unei frici, a unei dezorganizări sociale, a unei panici întru atingerea unor țeluri mai îndepărtate, printre care subminarea securității economice și a capacității de apărare a țării [66, p.55-56].

Tot în baza scopului infracțiunii disociem actele teroriste de: omorul intenționat săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane (lit.m) alin.(2) art.145 CP RM), vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei săvârșită prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane (lit.f) alin.(2) art.151 CP RM), distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor săvârșită prin incendiere, explozie sau prin altă modalitate periculoasă (lit.a) alin.(2) art.197 CP RM), livrarea, plasarea, punerea în funcțiune sau detonarea unui dispozitiv exploziv ori a altui dispozitiv cu efect letal (art.278¹ CP RM), precum și de alte fapte infracționale. De exemplu, cu privire la delimitarea omorului intenționat de actul terorist săvârșit prin omorul persoanei A.N. Hlístov menționează: „Orientarea acțiunilor făptuitorului, precum și scopul special care determină direcția de orientare a faptei constituie criteriul de delimitare a acestor două infracțiuni. În cazul actului terorist scopul infracțiunii constă în influența exercitată

asupra organelor puterii de stat sau asupra organizațiilor internaționale în direcția luării unor decizii favorabile, iar decesul persoanelor constituie rezultatul secundar al actului terorist" [94, p.137].

Așadar, lista finalităților urmărite de făptuitor la săvârșirea actelor teroriste are un caracter exhaustiv. De aceea, avem rezerve față de opinia lui V.Verejanu, în opinia căruia printre scopurile pe care și le propun teroriștii pot fi evidențiate: tendința de a primi bani sau bunuri materiale, precum și răzbunarea [95, p.15-16]. În primul rând, acestea nu sunt inserate (nici explicit, nici implicit) în textul art.278 CP RM pentru a apărea în postura de scop al infracțiunii. În al doilea rând, tendința făptuitorului de a primi bani sau bunuri materiale, precum și răzbunarea, nu constituie finalități a căror realizare o dorește făptuitorul, ci formează necesitățile lăuntrice determinante în luarea hotărârii infracționale și punerii acesteia în aplicare. Deci, constituie motivul, nu însă scopul infracțiunii. Scopul nu trebuie confundat cu motivul infracțiunii, deși ambele semne aparțin laturii subiective a infracțiunii, unde motivul, în repetate rânduri, determină finalitatea urmărită de făptuitor. În pofida acestei legături organice strânse, motivul și scopul reprezintă semne distincte ale componenței de infracțiune.

Nu este exclus ca făptuitorul să urmărească unul dintre scopurile inserate în textul art.278 CP RM și, totodată, să acționeze în baza unui interes material sau din răzbunare. Însă, făptuitorul nu poate urmări scopul de cupiditate, acesta nefiind cuprins de dispoziția art.278 CP RM. Chiar dacă făptuitorul ar urmări un asemenea scop sau alte scopuri similare, răspunderea penală în baza art.278 CP M nu poate fi antrenată.

1.5. În alt context, în legislațiile penale ale majorității statelor europene, în calitate de scop al actelor teroriste este prevăzută „destabilizarea sau distrugerea structurilor politice fundamentale, constituționale, economice sau sociale ale unei țări sau organizații internaționale”. Cu titlu de exemplu, invocăm: art.230 din Codul penal al Albaniei, §278c din Codul penal al Austriei, art.169 din Codul penal al Croației, secțiunea 311 din Codul penal al Cehiei, §114 din Codul penal al Danemarcei, art.100a din Codul penal al Islandei, art.314 din Codul penal al Ungariei, art.328A din Codul penal al Maltei, art.447 din Codul penal al Muntenegrului, secțiunea 83a din Codul penal al Olandei, art.201 din Codul penal al Bosniei și Herțegovinei, art.391 din Codul penal al Serbiei, art.108 din Codul penal al Sloveniei etc. Comparativ cu normele sus-indicate, secțiunea 147a din Codul penal al Norvegiei stabilește cu exactitate care sunt acele structuri fundamentale politice, constituționale, economice sau sociale ale unei țări a căror destabilizare sau distrugere urmărește făptuitorul, și anume – cele mai vitale funcții ale societății, precum: legislativul, executivul sau autoritatea judecătorească, alimentarea electrică, alimentarea cu apă și hrană, sistemul bancar și cel monetar, serviciile medicale urgente. Același scop se regăsește în art.1 din Decizia-cadru a Consiliului Uniunii Europene privind combaterea terorismului (2002/475/JAI) [96]. Ceea ce demonstrează că statele europene (membre ale Uniunii Europene) încearcă să se alinieze la standardele impuse de Uniunea Europeană. Din perspectiva vectorului politic stabilit de țara noastră, considerăm că și Republica Moldova, ca stat ce intenționează să devină membru al Uniunii Europene, urmează să se conformeze reglementărilor și recomandărilor impuse de Uniunea Europeană, inclusiv în materie penală. Acest fapt potențează necesitatea legiuitorului moldav de a introduce în calitate de scop al actelor teroriste „destabilizarea sau distrugerea structurilor politice fundamentale, constituționale sau sociale ale unei țări sau organizații internaționale”, motiv pentru care avansăm propunerea *de lege ferenda* de a fi inserată expres această finalitate în textul art.278 CP RM.

Precizăm că în partea ce privește structurile constituționale ale statului, destabilizarea sau distrugerea nu poate să se exprime în uzurparea sau menținerea forțată a puterii de stat cu încălcarea prevederilor Constituției Republicii Moldova [97], întrucât în această ipoteză cele comise trebuie calificate potrivit art.339 CP RM (uzurparea puterii de stat). La fel, subliniem și faptul că scopul specificat în propunerea *de lege ferenda* înaintată de noi ține de urmărirea destabilizării și distrugerii structurilor politice, constituționale, precum și sociale, nu și a celor economice. Or, în ipoteza destabilizării structurilor economice exprimate în slăbirea bazei economice a țării, prin provocarea exploziilor, incendiilor sau a altor fapte similare îndreptate spre exterminarea în masă a oamenilor, spre vătămarea integrității corporale sau a sănătății mai multor persoane, spre distrugerea sau deteriorarea întreprinderilor, clădirilor, căilor și mijloacelor de comunicație, a mijloacelor de telecomunicații ori a altor bunuri de stat sau obștești, sau prin provocarea unor otrăviri ori prin răspândirea unor epidemii sau epizootii, cele comise necesită calificare separată potrivit art.343 CP RM.

În aceeași ordine de idei, precizăm că destabilizarea sau distrugerea structurilor politice fundamentale, constituționale sau sociale ale statului sau ale organizației internaționale, drept finalitate urmărită de făptuitor la săvârșirea actelor teroriste, este prezentă nu doar în legislațiile statelor membre ale Uniunii Europene, ci și în legislațiile altor state, inclusiv ale statelor membre ale CSI sau foste membre ale Uniunii Sovietice, dar

care nu sunt membre ale CSI. De exemplu, respectiva finalitate este inserată explicit în dispoziția normei de la §237 din Codul penal al Estoniei, precum și în nota de la art.323 din Codul penal al Georgiei. De asemenea, art.155 din Codul penal al Uzbekistanului prevede drept scop „destabilizarea situației social-politice”. Articolul 289 din Codul penal al Republicii Belarus stabilește în calitate de scop „obstrucționarea activității politice sau de altă natură”. Mai nou, legiuitorul rus a specificat în dispoziția art.205 din Codul penal „destabilizarea activității organelor puterii de stat sau a organizațiilor internaționale” în calitate de scop al actelor teroriste. Cei drept, în acest din urmă caz destabilizarea vizează doar sfera politică. Tot sfera politică este cea mai vizată în cazul legii penale bielorusă. În același timp, în legea penală a Uzbekistanului destabilizarea se referă nu doar la sfera politică, ci și la cea socială. În cele din urmă, concluzionăm că și în legislația penală a Uzbekistanului, a Federației Ruse, precum și a Republicii Belarus destabilizarea unor structuri statale sau aparținând organizațiilor internaționale figurează în calitate de scop urmărit de făptuitor la săvârșirea actelor teroriste, deși aceasta vizează o sferă mai îngustă comparativ cu legislația Georgiei, Estoniei, precum și a majorității statelor europene sus-enuțate.

Necesitatea inserării unui atare scop este evidențiată și în literatura de specialitate. De exemplu, V.Borovikov sugerează legiuitorului rus să înlocuiască scopul „subminarea securității publice” cu „destabilizarea ambianței politice sau sociale” [98, p.11], opinie care, *volens-nolens*, ulterior a fost luată în considerare la perfecționarea art.205 CP FR (articol similar celui supus analizei).

Destabilizarea situației politice drept finalitate urmărită de făptuitor la comiterea actului terorist este subliniată și de V.Efremov, în accepțiunea căruia scopul acțiunilor teroriste rezidă în realizarea unei schimbări a politicii prin acțiuni de descurajare asupra autorităților, grupurilor de populație, reprezentanților statelor străine și organizațiilor internaționale [99, p.39]. În același fâgaș, I.Richicinschi menționează că scopul final al activității teroriste constă, printre altele, în: schimbarea modului de funcționare a obiectului atentatului prin dezorganizarea activității organelor puterii și administrării, dejucarea activităților ce au o mare importanță politică sau socioculturală; descurajarea moral-psihiologică sau slăbirea adversarului prin destabilizarea situației sociale [50, p.47-48]. În fine, destabilizarea situației sociale, în calitate de scop al actelor teroriste, este sesizată și de Z.Ș. Matcianova [60, p.20].

S-ar putea ca unii autori să nu susțină poziția noastră de a introduce „destabilizarea sau distrugerea structurilor politice fundamentale, constituționale sau sociale ale unei țări sau organizații internaționale” în calitate de scop al actelor teroriste, motivând că infracțiunile prevăzute la art.278 CP RM atentează asupra securității publice, drept valoare socială fundamentală, în timp ce finalitatea sus-indicată are drept obiect destabilizarea sau distrugerea structurilor unui stat sau a unei organizații internaționale.

Drept răspuns la o asemenea eventuală critică subliniem că inserarea unui atare scop în textul art.278 CP RM nu are cum să știrbească din natura juridică a actelor teroriste și, implicit, nu poate să modifice obiectul protecției penale. Securitatea publică rămâne a fi valoarea socială *sui generis* lezată prin comiterea actelor teroriste, în pofida faptului că făptuitorul urmărește destabilizarea sau distrugerea unor structuri statale sau aparținând unei organizații internaționale. Scopul inițial urmărit de făptuitor (intimidarea populației unui stat sau a unei părți din ea) plasează normele ce incriminează actele teroriste în zona de protecție a securității publice. Or, orice act terorist, drept finalitate intermediară, implică dorința făptuitorului de a intimida populația sau o parte din ea. Însă, prin intimidarea populației, în plan principal sunt lezate relațiile sociale aflate în derivație organică cu securitatea publică. De asemenea, modul public de comitere a actelor teroriste eclipsează faptul că destabilizarea sau distrugerea vizează structurile unui stat sau ale unei organizații internaționale. De fapt, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.278 CP RM învederăm o simbioză perfectă între obiectul protecției penale, modul de acționare al făptuitorului și scopul inițial urmărit la săvârșirea faptei prejudiciabile.

Mai mult, în plan comparat există suficiente modele legislative în care actele teroriste să fie amplasate în Capitolul din Codul penal dedicat protecției securității publice, deși în dispoziția normelor de incriminare este inserat un așa scop precum cel indicat mai sus. Cu titlu de exemplu, invocăm art.314 din Codul penal al Ungariei, art.328A din Codul penal al Maltei sau secțiunea 147a din Codul penal Norvegiei.

În altă ordine de idei, în legislațiile penale ale unor state străine surprindem alte posibile țeluri spre a căror atingere tinde făptuitorul prin săvârșirea actelor teroriste. De exemplu, provocarea unui conflict militar, precum și a unor relații internaționale ostile formează unul dintre scopurile actelor teroriste prevăzute la art.255 din Codul penal al Kazahstanului și la art.258 din Codul penal al Ucrainei. Provocarea războiului sau a unui conflict armat constituie una dintre finalitățile actelor teroriste consemnate la art.155 din Codul penal al

Uzbekistanului. În acord cu cea din urmă legislație, suplimentar, în calitate de scop poate evolua: încălcarea suveranității și integrității teritoriale, precum și subminarea securității statului. Subminarea ordinii constituționale reprezintă unul dintre scopurile actelor teroriste prevăzute la art.572 din Codul penal al Spaniei, la art.133 din Codul penal al Boliviei, la art.139 din Codul penal al Mexicului. În fine, potrivit art.289 din Codul penal al Republicii Belarus, în calitate de scop al actelor teroriste poate să apară destabilizarea ordinii publice. Pe o poziție similară se află legiuitorul francez care în art.421-1 și 421-2 din Codul penal a inserat pe post de scop al actelor teroriste „perturbarea serioasă a ordinii publice prin intimidare sau teroare”.

2. În alt registru, vom încheia analiza laturii subiective a actelor teroriste cu **motivul infracțiunii**. Comparativ cu scopul infracțiunii, motivul nu constituie semn obligatoriu al infracțiunilor prevăzute la art.278 CP RM. Acesta nu este stabilit expres în textul art.278 CP RM, precum și nici nu este dedus în mod implicit. În aceste condiții, nu contează la calificare care a fost imboldul ce l-a determinat pe făptuitor să recurgă la săvârșirea actelor teroriste. Mobilul poate conta în alt plan, de exemplu: al investigării faptei infracționale și al identificării făptuitorului și, nu în ultimul rând, în planul identificării trăsăturilor definiții ale personalității infractorului, lucru necesar aplicării pedepsei penale. În context, consemnăm că mobilul în baza căruia acționează teroristul în cele mai dese cazuri caracterizează persoana făptuitorului. Despre o asemenea dependență menționează M.M. Gradusova enunțând în calitate de exemplu cazul actelor teroriste de sorginte religioasă [100, p.124].

Așadar, actele teroriste pot fi săvârșite în baza unor motive diverse. Doctrina evidențiază următoarele mobiluri de care pot fi ghidați făptuitorii la realizarea actelor teroriste: motive politice, răzbumarea [101, p.27; 65, p.64-65], motive de sorginte etno-religioasă [102, p.52], autoafirmarea criminală [100, p.124], fanatismul religios sau sectant, național ori social [26, p.67; 66, p.56], motive ideologice, tendința de a elibera unele persoane aflate sub strajă [9, p.21], interesul și atractivitatea față de teroare ca și sferă de activitate, motive de prietenie (atașamentul emoțional), autoîmplinirea [103, p.205-206], dorința de a obține putere asupra oamenilor [60, p.115], motive legate de soluționarea unor probleme naționale, etnice, profesionale, politice, economice, criminale [104, p.23], motive personale, interesul material [101, p.27]. Cu privire la cel din urmă motiv, V.P. Aliohin distinge businessul terorist ca fiind activitatea organizațiilor teroriste îndreptată spre obținerea beneficiilor financiare [105, p.7]. Din perspectivă comparată, în corespundere cu lit.f) alin.(3) secțiunea 311 din Codul penal al Cehiei, răspunderea penală se agravează dacă actul terorist este săvârșit din interes material.

Unul dintre motivele psihopatologice care condiționează săvârșirea actelor teroriste îl formează dorința autorului de a se sinucide [100, p.124]. Doctrina numește un atare făptuitor drept atacator sinucigaș [106, p.115].

Psihologul V.A. Braghin deosebește următoarele două categorii mari ale motivelor determinante în săvârșirea actelor teroriste: motive personale și motive politico-ideologice [107, p.7]. La prima categorie autorul atribuie dorința de a căuta noi senzații în situații neobișnuite; dorința de a avea autoritate, iar la a doua categorie – motivele social-politice, național-separatiste și religioase [107, p.8]. De asemenea, V.A. Braghin evidențiază și unele motive netradiționale, așa ca: năzuința de a face autopublicitate; solidaritatea cu alte grupări teroriste; omagiu adus tradiției [107, p.13].

Concluzii

În rezultatul cercetării efectuare formulăm următoarele **concluzii generale**:

1) La săvârșirea actelor teroriste făptuitorul poate tinde spre realizarea unor finalități atât de natură politică, cât și apolitică (de exemplu, spre realizarea unor țeluri de sorginte religioasă, culturală etc.).

2) Intimidarea populației unui stat sau a unei părți din ea apare, în conjunctura art.278 CP RM, în postura de scop primar (inițial) al infracțiunii. În același timp, silirea unui stat, a unei organizații internaționale, a unei persoane juridice sau fizice să săvârșescă sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni, precum și atragerea atenției societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului evoluează pe post de scop final.

3) Intimidarea populației nu poate fi privită în calitate de finalitate de sine stătătoare. De fiecare dată, făptuitorul intenționează să intimideze populația în vederea realizării unor finalități mult mai îndepărtate.

4) Provoacarea fricii în rândul societății ține de esența actului terorist. Pe cale de consecință, nu constituie act terorist fapta prejudiciabilă săvârșită care nu este în stare să producă temere în societate. O atare faptă prejudiciabilă este susceptibilă de încadrare potrivit unei alte norme de incriminare decât cele prevăzute la art.278 CP RM.

5) În acord cu dispoziția art.278 CP RM, obiectul influenței exercitate de făptuitor asupra statului, organizației internaționale, persoanei fizice sau juridice îl formează săvârșirea unei acțiuni sau abținerea de la săvârșirea vreunei acțiuni.

6) Alte finalități decât cele indicate în dispoziția art.278 CP RM nu pot fi urmărite de făptuitor la săvârșirea actelor teroriste. În caz contrar, cele comise urmează a fi încadrate potrivit altor norme de incriminare.

7) Comparativ cu scopul infracțiunii, motivul nu constituie semn obligatoriu al actelor teroriste, nefiind stabilit expres în textul art.278 CP RM, precum și nici nu este dedus în mod implicit.

Referințe:

1. Codul penal, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
2. СОРЕТЧИ, СТ., HADÎRCA, IG. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 352 p.
3. MARIȚ, A., MUREȘAN, I.M. *Aspecte teoretico-normative și practice privind formarea motivului și scopului în cadrul etapelor activității infracționale: Studiu monografic*. Chișinău: Tipografia Adrilang, 2015. 244 p.
4. ЕРМАКОВА, Л., КОМАРОВА, М. Цель как признак терроризма. В: *Уголовное право*, 2002, №2, с.22-24.
5. ЗАВИДОВ, Б.Д. Вина как основание уголовной ответственности. В: *Российский следователь*, 2003, №6, с.36-37.
6. GRAMA, M., BOTNARU, S., ȘAVGA, A. et. al. *Drept penal. Partea Generală*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p.
7. BARARU, I. *Infracțiunile de terorism. Legislație și procedură penală*. București: Universul juridic, 2010. 110 p.
8. КОПЫЛОВ, М.Н., МИНЯЗЕВ, Д.М. Преступления, относящиеся к террористической деятельности в системе норм Особенной части УК РФ, и их виды. В: *Общество и право*, 2012, №2(39), с.108-112.
9. МИНЯЗЕВ, Д.М. *Ответственность за террористическую деятельность в уголовном праве России: теоретические аспекты*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2010. 25 с.
10. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.136 din 19.06.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.145-151.
11. *Уголовный кодекс Азербайджанской Республики* / Под ред. Рагимова, И.М. Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2001. 325 с.
12. *Уголовный кодекс Республики Армении*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show#23>
13. *Уголовный кодекс Кыргызской Республики*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: http://online.adviser.kg/Document/?link_id=1000871480
14. *Уголовный кодекс Республики Казахстан*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252
15. *Уголовный Кодекс Туркменистана*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: https://www.unodc.org/tldb/pdf/TurkmenistanCriminalCode_Russian.pdf
16. *Уголовный кодекс Республики Таджикистан*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/tj/tj023ru.pdf>
17. Кримінальний кодекс України. В: *Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 25-26.
18. ГРИНЬКО, С. Понятие терроризма. В: *Законность*, 2005, №8, с.45-46.
19. РАРОГ, А.И. *Субъективная сторона и квалификация преступлений*. Москва: Профобразование, 2001. 133 с.
20. МИРЗОАХМЕДОВ, Ф.А. *Уголовная ответственность за терроризм по законодательству Республики Таджикистан и Российской Федерации (сравнительно-правовое исследование)*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2016. 194 с.
21. ЕМЕЛЬЯНОВ, В.П. *Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 291 с.
22. DUMNEANU, L. *Analiza juridico-penală și criminologică a terorismului*. Chișinău: CEP USM, 2004. 168 p.
23. КОМАРОВА, М.А. *Терроризм в уголовном праве России*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2003. 26 с.
24. ИВЛИЕВ, С.М. Эволюция уголовно-правовой нормы о террористическом акте. В: *Актуальные проблемы Российского права*, 2008, №2, с.204-211.
25. СИДОРОВ, Б.В. Терроризм и террористическая деятельность: вопросы соотношения, системный анализ и проблема совершенствования уголовно-правового и криминологического противодействия. В: *Вестник экономики, права и социологии*, 2015, №4, с.234-243.

26. RUSU, M. Infrațiunea de terorism. Noua reglementare. În: *Revista de drept penal*, 2006, nr.4, p.64-67.
27. ГОРБУНОВ, Ю.С. Об определении понятий «террор» и «терроризм». В: *Журнал российского права*, 2010, №2, с.31-40.
28. АРТАМОНОВ, И. „Терроризм”: проблемы уголовной ответственности. В: *Уголовное право*, 2002, №3, с.4-6.
29. СИДОРОВ, Б.В., КИРШИН, В.Г. Терроризм в уголовном праве: определение, законодательная регламентация и вопросы совершенствования законодательства. В: *Вестник экономики, права и социологии*, 2010, №3, с.104-111.
30. МУСАЕЛЯН, М.Ф. Понятие «терроризм» и его соотношение с понятиями «террор» и «террористический акт». В: *Журнал российского права*, 2009, №1, с.56-64.
31. МУСАЕЛЯН, М.Ф. К вопросу о политизированности уголовно-правовых определений терроризма. В: *Российский следователь*, 2004, №12, с.19-21.
32. ТИСЛЕНКО, Д.И. Анализ и значение признаков терроризма. В: *Вестник ТГУ*, 2010, №10 (90), с.248-254.
33. АДЕЛЬХАНЯН, Р. Современный терроризм. В: *Законность*, 2004, №11, с.33-36.
34. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.60 din 07.04.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.123-127.
35. Nota informativă la Proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/coordonare/2014/decembrie/Nota_informativa_coordonare.pdf
36. Proiectul Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: http://www.particip.gov.md/public/documente/131/ro_1997_proiectdelegelaavizare.pdf
37. *Código penal Colombiano*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: http://perso.unifr.ch/derechopenal/assets/files/legislacion/l_20130808_01.pdf
38. *Código penal del Peru*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: https://www.unifr.ch/ddp1/derechopenal/legislacion/l_20080616_75.pdf
39. *Código Penal de Bolivia*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: http://www.oas.org/juridico/spanish/gapeca_sp_docs_bol1.pdf
40. SIMUS, R. Evoluția terorismului. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*. Volume 5, 2016, no.2, p.519-535.
41. SÎLI, V., ARMAȘU, V., DONCIU, A. et al. *Infrațiuni cu caracter terorist, infrațiuni conexe terorismului și unele infrațiuni cu caracter de terorizare*. Chișinău: Garamont-Studio, 2011. 230 p.
42. GLADCHI, GH., SÎLI, V. *Terorismul: studiu criminologic și juridico-penal*. Chișinău: Editura Academiei „Ștefan cel Mare”, 2004. 284 p.
43. PLEȘCA, R., SÎLI, V. *Legea cu privire la combaterea terorismului, nr.539-XV din 12.10.2001 (cu modificări și completări până la 21.01.2009)*. Chișinău: Garamond-Studio SRL, 2009. 98 p.
44. ИСАЕВА, Т.Б. Основные дефиниции терроризма. В: *Российский следователь*, 2008, №21, с.7-10.
45. БАЙПРАК, Г.Ф. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с терроризмом*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов на Дону, 2003. 34 с.
46. ГАССЕР, Х. Террористические акты, «терроризм» и международное гуманитарное право. В: *Международный журнал Красного Креста*. Сборник статей, 2002, с.235-268.
47. МАКСИНА, С.В. *Терроризм: криминологические и уголовно-правовые аспекты*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2003. 20 с.
48. МАКСИМОВ, С.В. Цель терроризма: уголовно-правовые аспекты. В: *Российский следователь*, 2007, №21, с.13-15.
49. МОИСЕЕНКО, А.И. О законодательных аспектах противодействия терроризму. В: *Российский следователь*, 2006, №6, с.18-20.
50. RICHICINSCHI, I. *Terorismul – pericolul destabilizării securității internaționale*. Chișinău: CEP USM, 2005. 117 p.
51. МОЖЕГОВА, А.А. О разграничении экстремистских преступлений по уголовному праву Российской Федерации. В: *Бизнес в законе*, 2014, №3, с.52-55.
52. КИРИЧЕНКО, А.А. К вопросу о понятии терроризма. В: *Вестник Томского государственного университета*, 2010, №332, с.103-106.
53. *Criminal Code Act of Australia*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00235>
54. *Criminal Code of the Kingdom of Spain*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
55. *Código Penal de Cuba*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: https://oig.cepal.org/sites/default/files/1987_codigopenal_cuba.pdf
56. *Código penal del Estado de Mexico*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://www.inegi.org.mx/est/contenidos/proyectos/aspectosmetodologicos/clasificadoresycatalogos/doc/codigos/cp15.pdf>

57. *Criminal Code of the French Republic*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
58. ГАВРИЛОВА, О.В. К вопросу об уголовно-правовой характеристике терроризма. В: *Вестник Санкт-Петербургского университета государственной противопожарной службы МЧС России*, 2011, №4, с.87-91.
59. ГАЛАЧИЕВА, М.М. *Террористический акт: законодательные и теоретические аспекты*. Владикавказ: ООО НПКП «МАВР», 2013. 170 с.
60. МАТЧАНОВА, З.Ш. *Факторы распространения терроризма в современной России: криминологический анализ*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Калининград, 2016. 24 с.
61. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Отв. ред. НАУМОВА, А.В. Москва: Юристъ, 1997. 647 с.
62. MOCANU, R.I. *Fenomenul terorist: analiza legislației anti-teroriste*. București: Universul Juridic, 2013. 411 p.
63. ATANASIU, M., REPEZ, F. *Securitatea și apărarea țării în contextul amenințărilor teroriste*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2013. 60 p.
64. РОСТОКИНСКИЙ, А.В. Еще раз о признаках терроризма, предметах посягательства и террористической тактике. В: *Российский следователь*, 2014, №9, с.36-39.
65. АНТОНЯН, Ю.М. *Терроризм. Криминологическое и уголовно-правовое исследование*. Москва: Щит и меч, 1998. 306 с.
66. БЕЗВЕРХОВ, А.Г. «Терроризм» и «террористический акт»: криминологический и юридический анализ. В: *Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Право»*, 2013, №1(13), с.53-66.
67. *Criminal Law of the Republic of Latvia*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
68. *Criminal Code of the Republic of Estonia*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
69. *Уголовный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации №63-ФЗ от 13 июня 1996 г., принят Государственной Думой 24 мая 1996 г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г., введен в силу с 1 января 1997 г.* În: *Собрание Законодательства Российской Федерации*, 1996, №25.
70. *Criminal Code of the Republic of Austria*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
71. *Criminal Code of the Republic of Croatia*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
72. *Trestní zákoník České Republice*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>
73. *Criminal Code of Finland*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>
74. *Criminal Code of the Republic of Malta*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
75. *Criminal Code of the Kingdom of Netherlands*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
76. *Criminal Code of the Kingdom of Norway*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
77. *Уголовный кодекс Грузии*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf>
78. *Criminal Code of the Republic of Bulgaria*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
79. *Criminal Code of the Republic of Albania*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
80. *Criminal Code of Denmark*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
81. *General Penal Code of Iceland*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
82. *Criminal Code of the Republic of Hungary*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
83. *Criminal Code of the Republic of Montenegro*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
84. *Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
85. *Criminal Code of the Republic of Serbia*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

86. *Criminal Code of the Republic of Poland*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
87. *Criminal Code of the Republic of Slovenia*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
88. *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://xn----ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais/>
89. *Уголовный кодекс Республики Узбекистан*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: http://www.lex.uz/pages/GetAct.aspx?lact_id=111457
90. *Criminal Code of the Slovak Republic*. [Accesat: 18.01.2018] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
91. АЛЕХИН, В.П. *Соучастие в террористической деятельности*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2008. 23 с.
92. САФАРОВ, Х.С. *Терроризм: проблемы законодательного закрепления и квалификации (на материалах Республики Таджикистан и стран СНГ)*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2005. 21 с.
93. COJANU, G. *Răspunderea penală pentru actele de diversiune potrivit legislației Republicii Moldova și a României*. Studiu de drept comparat: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2014. 176 p.
94. ХЛЫСТОВ, А.Н. Проблемные вопросы квалификации преступлений, предусмотренных ст.ст. 205, 206, 281 УК РФ. В: *Вектор науки ТГУ*, 2010, №4(14), с.137-139.
95. VEREJANU, V. Trupele interne, structurile similare ale altor state în asigurarea securității interne a statului și premisele generale de perfecționare a metodelor de luptă contra terorismului. În: *Conferința științifico-practică republicană „Aplicarea tehnologiilor moderne în procesul de instruire a funcționarilor de poliție și ofițerilor trupelor de carabinieri în instituțiile de învățământ ale MAI privind prevenirea și contracararea terorismului” (29 martie 2002)*, Chișinău, 2002, p.11-19.
96. Decizia-cadru a Consiliului Uniunii Europene privind combaterea terorismului (2002/475/JAI), din 13 iunie 2002. [Accesat: 20.01.2018] Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32002F0475>
97. Constituția Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
98. БОРОВИКОВ, В. Преступления против общественной безопасности: вопросы ответственности и совершенствования законодательства. В: *Уголовное право*, 2006, №4, с.9-12.
99. ЕФРЕМОВ, V. *Терроризм internațional în pragul noului mileniu: aspecte juridico-metodologice*. Chișinău: Pontos, 2011. 212 p.
100. ГРАДУСОВА, М.М. Уголовно-правовой анализ мотивации преступления в этнорелигиозном терроризме. В: *Вестник Томского государственного университета*, 2011, №352, с.123-128.
101. ГЛУШКОВ, В.А., ЕМЕЛЬЯНОВ, В.П. Террор и терроризм: соотношение и разграничение. В: *Российский следователь*, 2012, №6, с.25-28.
102. АНТОНЯН, Ю.М. *Этнорелигиозный терроризм*. Москва: Аспект-пресс, 2006. 318 с.
103. ЛУКИЧЕВ, О.В., ШАРАЯ, О.С. *Международный терроризм (историко-правовой и криминологический анализ)*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский университет МВД России, 2006. 272 с.
104. ПАВЛИК, М.Ю. *Уголовная ответственность за насильственные преступления против общественной безопасности: Современное состояние, сущность и противоречия*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Санкт-Петербург, 2006. 29с.
105. АЛЕХИН, В.П. Уголовно-правовая борьба с терроризмом в современных условиях. В: *Научный журнал КубГАУ*, 2016, №118 (04), с.1-15.
106. МАТЧАНОВА, З.Ш. Мотивация террористической деятельности: криминологический анализ. В: *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*, 2009, №3, с.114-116.
107. БРАГИН, В.А. *Мотивы совершения террористического акта и способы самооправдания современного террориста*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата психологических наук. Москва, 2001. 25 с.

Date despre autor:

Violeta M. COJOCARU, doctorandă, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova; șef Secție juridică, Direcția Generală pentru Administrarea Clădirilor Guvernului Republicii Moldova.

E-mail: vcojocar1979@mail.ru

Prezentat la 12.03.2018